

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 934

מסכת בבא בתרא פ"ד - צ' ♦ נגעים ג', ח' - ד', ג'

בס"ד, כ' ניסן תשע"ז

השבוע בגליון

- ♦ אסור לבעל קורא לכוון בשעת הקריאה על חבירו
- ♦ קריאת התורה בלי ברכת התורה
- ♦ מה עשה החפץ חיים במפחה
- ♦ שימוש בכלי מדידה ביתי שאינו מדוייק, מותר?
- ♦ ההבדל בין מד אורך לחמץ בערב פסח
- ♦ כשהחפץ חיים סימן את קווי המאזניים

- ♦ השבת אבידה מצוה או חייב?
- ♦ מי שבירך... בעבור שקיבל עליו תוכחת התורה
- ♦ הקללות מהיכן?

- ♦ כשהחפץ חיים פרסם מודעה בעיתון
- ♦ אבידה מדעת הופכת להפקר?
- ♦ קידושין במטבע שנמסר לילדים למשחק
- ♦ מה יעשו הרבנים בבולים שנשלחים אליהם
- ♦ חובה להציל אדם ששם את נפשו בכפו - מדוע?
- ♦ ההבדל בין אבידת מומון לאבידת הנפש

דבר העורך

מעבדות לחרות

בחג הפסח המתפרס על פני שבעה ימים, העולם היהודי עוצר מלכת. עסקים שובתים, אנשי מלאכה יושבים בביתם, לומדים בבית המדרש, והראש פנוי למחשבות.

אין מחשבה ראוייה יותר מן השאלה: פסח בניסן על מה ולמה?

הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל, המשיל על כך משל בלתי ידוע, כדי לחדד את השאלה.

מעשה באדם שבנסיבות שונות נקלע לאחוזת פושעים ומרעים, אנשים רעים להשחית. הללו קפצו על המציאה שנפלה לידם והפכוהו לעבד נרצע. כל עבודה בזוייה הוטלה עליו, בין לצורך ובין שלא לצורך. השפלות, מבוכות, בזיונות, העלבות, מלקות ומכות היו מנת חלקו מידי יום, עד שהפך לשבר כלי.

בשנותיו הראשונות עוד היה הוזה בלילות על בריחה מן המקום, מביט היה בכוכבים ומהרהר לעצמו, כי אותו כוכב מזריח לעברו כמו גם על בני תמותה אחרים שחיהם מתנהלים למישרין.

דף פז/ב אלא צלוחית אבדה מדעת היא

כשהחפץ חיים פרסם מודעה בעיתון

מבואר בסוגייתנו, שחנווני אשר לחנותו נכנס ילד קטן עם צלוחית שניתנה בידו מאת אביו כדי להניח בה מצרכים, אינו חייב לדאוג מדין השבת אבידה לשלמותה של הצלוחית שנתונה בידיו המפוקפקות של הקטן, מאחר שמצווה זו, אינה מטילה על אדם לטפל בחפץ אשר בעליו הניחו באופן שרבים סיכוייו להיאבד או להנזק. הרמב"ם (הל' גזילה ואבידה פ' י"א הל' י"א) מבאר, כי מקורה של הלכה זו בפסוק (דברים כב/ג): "אשר תאבד ממנו" - פרט למאבד לדעתו. עם זאת, אין החנווני רשאי להשתמש בצלוחית זו, שהרי אינה שלו.

אבידה מדעת הופכת להפקר? בדינו של חפץ המוגדר כאבידה מדעת נחלקו הראשונים. לדעת הרמב"ם (שם), חפץ שבעליו איבדו מדעתו, אינו הופך לחפץ מופקר, אשר כל הרוצה בא וזוכה בו, אלא שאין חובה להשיבו לבעליו. זאת, כמבואר בסוגייתנו, שאין החנווני רשאי להשתמש בצלוחית שנמסרה לידי הילד הקטן, משום שבעל הצלוחית, אבי הילד, לא התכוון להפקירה במסירתה לידי בנו הקטן.

אולם, הטור (ח"מ סי' רס"א) חולק על כך וסובר "דאבידה מדעת הוי הפקר", שכן, המניח חפץ כך שהוא עלול להיאבד ממנו, אף מתכוון להפקירו, שאם לא כן, מדוע הזניחו. כיצד יתיישב פסקו של הטור עם סוגייתנו בה מבואר שהאב אינו מפקיר את הצלוחית שנמסרה לידי בנו הקטן? מבאר בעל קצות החושן (שם), כי אין לקבוע באופן גורף, שכל חפץ שההגדרה אבידה מדעת תקפה לגביו, גם הופקר על ידי בעליו. שהנה, כאשר אדם נוטל את ממונו ומניחו ברשות הרבים ללא שמירה, ניתן להניח, כי אין לו כל עניין בו והנחתו שם מהווה מעין הצהרה מפורשת על רצונו להפקירו. לעומת זאת, מסירת חפץ לידי קטן נעשית במטרה מסויימת. אמנם, קיימת הסתברות בלתי מבוטלת, שהחפץ יחזור לידי, אם בכלל, סדוק או שבור, אך עדיין אין להסיק מכך שהאב התכוון להפקיר את החפץ. לפיכך, מסיים בעל קצות החושן, אין דבריו של הטור סותרים את סוגייתנו, שכן, סוגייתנו עוסקת במסירת חפצים לידי קטן, ואילו הטור מתייחס להנחת חפץ במקום שאינו שמור.

קידושין במטבע שנמסר לילדים למשחק: מעשה בשמש של קהילה מסויימת, אשר זרק מטבע לקבוצת ילדים שהתגודדה סביבו, כדי שישחקו בו להנאתם. לאחר מספר רגעים, עבר במקום

צעילוי נשמת

הר"ד **יהודה לייב (אריה) קלמן** ז"ל
ב"ר מאיר צבי ז"ל
נלב"ע כ"ב בניסן תשע"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י בתו וחתנו
יוסף (רמי) וזוג' מלכה קליין בני ברק

צעילוי נשמת

מרת **פראדל גיטל גומבו** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע כ"ה בניסן תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו - ארה"ב

צעילוי נשמת

מרת **ביה מזוז** ע"ה
בת ר' יוסף ושרינה ז"ל
נלב"ע כ' בניסן תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י לידיה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **צפורה רנה נדל** ע"ה ב"ר יוסף ז"ל
נלב"ע כ' בניסן תשס"ח **תנצב"ה**
הונצחה ע"י ידידינו בני המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

נער, שנטל את המטבע מן הילדים וקידש בו נערה. דייני הקהילה פנו אל רבי יואל סירקיס, בעל הב"ח, שבקראקא בשאלה, אם אכן הנערה מקודשת לאותו נער. בין הנושאים הרבים הקשורים לפרשה סבוכה זו שבהם דן הב"ח בתשובתו (שו"ת סי' צ"ז) הוא קובע, כי מחלוקת הראשונים הנזכרת לא באה לידי ביטוי במקרה זה, שכן, גם הרמב"ם שסובר, כי הזנחת חפץ אינה מעידה על כוונת בעליו להפקירו, יודה, כי השלכת המטבע לילדים כדי שיעשו בו ככל העולה על רוחם, מהווה הוכחה לכך, שבעליו התכוון להפקירו [לעומת זאת, בסוגייתנו הצלוחית נמסרה לידי הילד לצורך מטרה חשובה, שאין בה משום זלזול בחפץ].

לעומת זאת, בעל הקצות החושן (שם) חולק על כך, ולדעתו גם מסירת חפץ למשחק בידי קטן אינה מעידה על כוונת בעליו להפקירו. שכן, גם במקרה זה, מסירת המטבע נעשתה מתוך מטרה מסויימת, וממילא אין לקבוע כי בעליו התכוון להפקירו, ורק כאשר אדם מזניח חפץ ללא סיבה, ניתן לומר שהתכוון להפקירו, והוא אינו חפץ בו גם אם לא ינזק. [לדברי בעל האבן האזל, השאלה שהופנתה אל הב"ח עסקה במטבע אשר אבד לילדים, ורק באופן זה ס"ל לב"ח שיכול לזכות בו לכ"ו].

מכל מקום, מאחר שלדעת הכלל, אין חיוב השבת אבידה על חפץ שנמסר לידי קטן, יש לדעת מהו "קטן". בעל נתיבות המשפט (שם) מביא, כי שיעור קטן שמסירת חפץ לידי נחשבת כאבידה מדעת, הוא עד היותו כבן שש-שבע שנים. ובשם רבני זמננו מובא, כי אף קודם לכן, הדבר תלוי בחריפות שכלו ודעתו של הקטן (השבת אבידה כהלכה עמ' מ"א).

מה יעשו הרבנים בבולים שנשלחים אליהם: גדולי תורה רבים, שהציבור הרחב שיחר את פניהם בשאלות שונות ושלח אליהם מכתבים להם צורפו מעטפות מבוילות - עמדו בפני שאלה קשה: האם מחובתם להשיב לכל שואל? ואם לאו, מה דין הבול המצורף, האם יש לשמור עליו כעל אבידה?

הגאון האדר"ת, שהתחבט בעניין, פנה אל המהרש"ם, אשר בתשובתו (שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ר"י) מציין את הנהגת רבי שלמה קלוגר זצ"ל, גדול דורו, שנהג להשיב לכל שואל, אך מעיר, שאין זאת אלא לפני משורת הדין, ומעיקר הדין די לרשום בפנקס כי פלוני ופלוני שלח בול, ולכשידרשנו - יקבלו.

גם החפץ חיים זצ"ל, סבל מבעיה דומה והוא פרסם בשנת תרע"ז בעיתון המודיע שהופיע בפולטבה מודעה רבתי בה הודיע, שלא יענה למכתבים לרגל חולשת עיניו, "וגם אם יניחו בהם מרקות [בולים] היא כאבידה מדעת. נראה, שבכך ביקש לפטור את עצמו משמירת הבולים עצמם, שכן, כל השולח כמניח בוליו להפקר.

דף פז/ב אבדה מדעת

חובה להציל אדם ששם את נפשו בכפו - מדוע?

מצוות עשה ומצוות לא תעשה על כל אדם מישראל, להציל את חברו שנקלע לסכנת חיים. מצוות לא תעשה (ויקרא יט/טז) "לא תעמד על דם רעך". מצוות עשה נדרשת על ידי חז"ל (סנהדרין ג/א) מן הפסוק (דברים כ"ב) "השבתו לו" העוסק בהשבת אבידה, שיש גם להשיב את גופו של האדם לעצמו, כדברי רש"י (שם, ד"ה תלמוד לומר) "השב את גופו לעצמו".

האם אדם שלא הציל את חברו אשר שם את נפשו בכפו עבר על מצוות התורה? לדעת בעל המנחת חינוך (מצווה רל"ז בקומץ המנחה), הנמנע מהצלת אדם זה, לא עבר על איסור. זאת, על פי דברי סוגייתנו בה מבואר, כי המוצא חפץ שהונח על ידי בעליו במקום שבו הוא עלול להיאבד, אינו חייב במצוות השבת אבידה, וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך חו"מ סי' רס"א סעי' ד'). מעתה, אחר שאת מצוות עשה להציל את הזולת למדנו ממצוות השבת אבידה, אין לנו כי אם להלך בדיניה. ומאחר שבמצוות השבת אבידה אין חובה להשיב ממון שבעליו הניחו במקום שבו הוא עלול להיאבד, גם אין חובה להציל אדם המבקש לשים קץ לחייו. [עיי"ש שביאר מדוע גם אין לא תעשה]. כך גם סובר הגר"י פערלא (בביאורו לספר המצוות לה"ג עשין כ"ח דף קע"ב), שאף המשיל על אדם זה את דברי הגמרא (ברכות לג/א): "וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו".

ההבדל בין אבידת ממון לאבידת הנפש: אלא, שהאחרונים (שו"ת מהר"ם יפה סי' י"ג, "כלי חמדה" פ' כי תצא סי' ו' אות ב' ועוד רבים, והדבר גם מפורש בדברי הראשונים) דחו השוואה זו בין אבידה מדעת של ממון לבין אבידה מדעת של הנפש. זאת, על פי דברי הנשר הגדול, הלא הוא הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת הנפש פ"א הל' ד') הכותב, שנפש האדם אינה קניינו הפרטי כי אם קניינו של הקב"ה שבראו, וכדברי הנביא (יחזקאל יח/ז) "כל הנפשות לי הנה" (עיי' רדב"ז הל' סנהדרין פ' י"ח הל' ז'). ממילא, אדם כלל אינו יכול "לוותר" על נפשו, שהרי אין היא שלו. אמור, איפוא, שאין כל הבדל בין המבקש לאבד עצמו לדעת לאדם שנקלע לסכנה שלא באשמתו. שניהם קניינו של הקב"ה הם, שציווה להצילם, וכך נפסק להלכה (עיי' בהגהות על מנחת חינוך הוצאת מכון ירושלים).

עם השנים מחשבותיו קפאו, הרהוריו התאדו, והוא הפך ליצור מאובן, חסר חשיבה, נטול יוזמה ונעדר רצון חיים. כל חלומותיו על בריחה נגוזו זה מכבר, עת סייר לאורך החומות הגבוהות שהקיפו את האחוזה, והציץ ברעדה בקבוצות השומרים שפטרלו סביב.

קשה היה גורלו ומר עד למאד.

לילה אחד תקפה אותו רוח החופש כחלום בלהות.

הוא קפץ מעל מיטתו, חרמש קטן תלה בשמים השחורים והאיר לו את דרכו על פני הגנים המטופחים. כעבור זמן קצר, הוא מצא את עצמו מצידה השני של החומה! אויר קר קידם את פניו, ועוד טרם היה בידו סיפק לחוות את נס הצלתו, נשמעו קולות הלמות צעדים גסים מכל הכיוונים. כלבים פערו לעברו מלתעות משוננות, חיצים וקשתות כוונו לעברו, והוא אץ רץ, כל עוד נפשו בו, מדרבן את עצמו בזכרונות השבי הנוראים. לשם אני לא חוזר! הבטיח לעצמו באגרופים קמוצים.

כשוך המרדף הוא התכווץ בפניה קטנה, כיסה את ראשו בסחבה בלוייה, וחסף תנומה קלה, עד שחתול רחוב הקיצו משנתו בלא משים, ונשמתו כמעט פרח. הוא ראה בכל אדם אויב, ובכל צל חיה טורפת.

חלפה תקופה ארוכה עד שעלה בידו להמלט מאזור שליטתם של הפושעים, להתאקלם במקום מגורים כאחד האדם, ובישבו על אדמתו, תחת גפנו ותחת תאנתו, קבע את יום הבריחה כיום חג ומועד לדורות.

מכריו ואוהביו התפלאו, והציגו לפניו את השאלה: יום בריחתך אינו נס ופלא. עדיין רדפו אחריך, היית נתון בסכנת חיים, כלום אין ראוי לחגוג את היום שבו יכול היית לסייר ברחובה של עיר ללא פחד, יום בו סרה ממך מוראה של אימה.

ידידי, השיב להם, אולי לא סיפרתי לכם את כל הסיפור. באותו לילה, החרמש הקטן האיר לי על חבל הצלה שנתלה מן החומה! כאשר טיפסתי עליו וקפצתי לעברה השני של החומה, המתין לי שם מלך הארץ בכבודו ובעצמו! הוא זה אשר דאג להצילני, הוא ולא שליח, הוא ולא אחר! אמנם, אחר כך עדו עלי תלאי תלאות, ייסורים פחדים ונדודים, אך יום חגי מתייחס לכך שהמלך הגדול הוא זה אשר טרח למעני.

אכן, עם ישראל לא סיים את נדודיו ביציאת מצרים. הם רדפו אחריו, הניסוהו לתוך הים, ארבעים שנה נדדו במדבר, וכאשר הגיעו לארץ הקודש היה עליהם להלחם. ברם, בחג הפסח

אנו חוגגים את שלב המהפך בחיי אומנתנו. באותו יום הפכנו לעמו של הקדוש ברוך הוא, הפכנו לעבדיו, ועל כך גאוותנו. אשר בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, וקידשנו במצוותיו.

מועדים לשמחה

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק, פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות

ביממה

מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

לעילוי נשמת

מרת **ריזל קוט** ע"ה

בת הר"ר פנחס וצ'לר ז"ל נלב"ע כ"א בניסן תשנ"ה

תנצב"ה

הנוצחה ע"י בניה הר"ר פנחס צבי קוט - פ"ת והר"ר יוסף מרדכי קוט - מלבון אוסטרליה

לעילוי נשמת

ר' **אבינועם אשכנזי** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל נלב"ע כ"ב בניסן תשס"ד

תנצב"ה

הנוצחה ע"י בני ידידנו עו"ד צבי אשכנזי ומשפ' שיחיו

דף פח/א דאמר רבה הכישה נתחייב בה

השבת אבידה מצוה או חיוב?

הגמרא במסכת בבא מציעא (ל/א) דורשת מפסוק, ש"זקן ואינה לפי כבודו" פטור מהשבת אבידה. למרות זאת מחדש רבה בסוגייתנו, שאם הוא הכיש בהמה אבודה, כלומר, עשה בה כעין מעשה נטילה, חייב הוא בהשבתה ואינו פטור עוד.

הדבר מצריך ביאור. שכן, מאחר שהתורה פטרה את הזקן מהשבה שאינה לפי כבודו, מדוע הרמת האבידה מגלגלת עליו חובה זו?

האחרונים (ראה ברכת שמואל בשם הגר"ח, "אבן האזל" ועוד) עונים על כך בחילוק למדני.

הבה נתבונן: השבת אבידה, היא מצוה או חיוב? כלומר, אנו מבחינים היטב בין קריאת שמע, שהיא מצווה שבין אדם למקום, לבין חובת השבת גזילה, שהיא חיוב ממוני. ובכן, מהי השבת אבידה, מצווה שבין אדם למקום, היינו: מניעת איבוד ממון יהודי, או חיוב ממוני כלפי בעל החפץ. **שני הצדדים** נכונים, קובעים האחרונים. הרואה אבידה ועדיין לא הרימה, התחייב במצווה שבין אדם למקום, לכל יאבד ממון יהודי. אחר שהורם החפץ האבוד, חל על המוצא חיוב שבין אדם לחבירו, בדומה להשבת גזילה. הא ראה, אם אבדה האבידה למוצאה, הוא חייב לשלם את דמיה [משום שדינו הוא "שומר אבידה" עיי בבא קמא נו/ב, בבא מציעא א/א].

מעתה, כאשר פטרה התורה זקן מפני כבודו, לא פטרתו אלא ממצות ההשבה. אם לא נטל איננו חייב. אם כבר נטל והתחייב בחיוב שבין אדם לרעהו, אי אפשר כבר לפטרו. [על כך שהסוגיא מזכירה כאן טעם נוסף "דאנקטינהו נגרי ברייתא" - ראה אבן האזל, הל' גזילה ואבידה פ' י"א הל' ד', וחזון יחזקאל בבא מציעא ב-ט].

דף פח/ב וקללן בשמונה מואם בחקתי תמאסו

מי שבירך... בעבור שקיבל עליו תוכחת התורה

בסוגייתנו אומר רבי לוי, שהקב"ה רחמן וברכתו מרובה מקללתו, שהרי בירך את ישראל בכ"ב אותיות וקיללם בשמונה אותיות בלבד. היינו: הברכות שבפרשת בחקתי מתחילות באות א' - "אם בחקתי תלכו" ומסתיימות באות ת' - "קוממיות". ואילו הקללות פותחות באות ו' - "ואם בחקתי תמאסו", ומסתיימות באות מ' - "ואת חקתי געלה נפשם". את פסוקי הקללות נוהגים בקהילות ישראל שלא לקרוא בקול רם, משום ש"דברי חכמים בנחת נשמעים" היינו, התוכחה, טיבה להשמע בשקט ובנחת, ואז היא מתקבלת על הלב (ספר המטעמים עמ' 144).

הקללות מהיכן? כיום מקובל שהקללות מתחילות בפרק כ"ו בפסוק י"ד, "ואם לא תשמעו לי". אמנם, בשו"ת צמח צדק (סי' נ"ו) כתב, שהקללות מתחילות מפסוק ט"ז, "אף אני אעשה זאת לכם". אולם, ה"אליה רבה" (תכ"ח ג) הקשה עליו מסוגייתנו בה מבואר, שהקללות מתחילות בפסוק ט"ו, "ואם בחקתי תמאסו", שהרי רבי לוי מונה פסוק זה שמתחיל באות ו' כחלק מפסוקי הקללות. לפיכך, יש לקרוא בקול נמוך החל מפסוק ט"ו. בעל שואל ומשיב (תניא ח"א סי' מ"ח) מוסיף וכותב, כי לא מסתבר שפסוק ט"ו, "ואם בחקתי תמאסו", אינו שייך לקללות, וכי עיקר הקללה היא העונש בלבד? שהרי עיקר הקללה היא שאין שומעים בקולו של הקב"ה, ואין לראות את העונש בלבד כקללה.

העליה לתורה בפרשת התוכחה נושאת בחובה זה דורות רבים, פחדים וחששות שהניאו את האנשים מלעלות לתורה בפרשת התוכחה, עקב חששם שהקללות ידבקו בהם, חלילה. יש לציין, כי חשש זה אינו מעורער לחלוטין, ובמקרים מסויימים יש לו על מה להתבסס כפי שכותב בעל אור זרוע (ח"א הל' שליח ציבור סי' קי"ד) בשם רבי יהודה החסיד, "שאם אדם יודע שהחזן אינו אוהבו, שאם יקרא אותו בתוכחה יזהר אל יעמוד, כי יכשל אם יעמוד" (עיין רמ"א א"ח סי' י"ג סעי' י"ט).

אסור לבעל קורא לכוון בשעת הקריאה על חבירו: אמנם, אסור לקרוא בתורה לכוון בשעת הקריאה על אדם מישראל, הן בברכות וקל וחומר בקללות (משנה ברורה א"ח סי' נ"ג ס"ק נ"ח), אך עקב החשש, השתרש בעבר המנהג ברבות מקהילות ישראל, לשלשל ממון לידי של עני מרוד, שיסכים לעלות לתורה בפרשת התוכחה, והגבאי היה מכריז "יעמוד מי שירצה לעלות" ואותו עני היה עולה לתורה. במקומות אחרים, נהוג היה שהקורא בתורה היה בעצמו נענה להזמנתו של הגבאי לעלות לתורה [עיי רמ"א א"ח סי' תכ"ח סעי' ו' ובמשנה ברורה שם סי' י"ז ובביאור הלכה ד"ה בפסוקים].

קריאת התורה בלי ברכת התורה: אלא, שבקהילות רבות המתינו לעיתים שעות ארוכות לבואו של איש עני שהובהל אל הבימה היישר מבית המרזח לאחר שהובטח לו מטבע הגון, והדבר גרם לבזיון חמור לספר התורה. משום כך, בחלק ממקומות מושבותיהם של היהודים הנהיגו שלעליה זו איש אינו עולה לתורה וכך נוצר מצב שגם לא בירכו לפניה ולאחריה, שהרי איש לא הוזמן לעלות לתורה (הובא בשו"ת מחנה חיים ח"ג א"ח סי' ט"ז). אולם, הפוסקים יצאו נחרצות נגד מנהג זה, משום שאין לקרוא בתורה בלא ברכה (עיי שו"ת אגרות משה א"ח ח"ב סי' ל"ה ועוד).

נסיים במנהגו של בעל תרומת הדשן, רבי ישראל בן פתחיה איסרלין, כפי שמספר תלמידו המובהק ר' יוסף בן משה בספר "לקט יושר" (א"ח עמ' 55) המתאר את אורחותיו והנהגותיו של רבו, שהיה מברך את העולה לתורה בפרשת התוכחה ואומר "מי שבירך... הוא יברך את פלוני בעבור שקיבל עליו תוכחת התורה, בשכר זה יצליחוהו הקב"ה וכו'".

דף פט/ב אסור לאדם שישהה מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו

מה עשה החפץ חיים במפחה

בסוגיות אלו אנו מתוודעים לחומרתו היתרה של איסור הונאה במדות ובמשקלות (דברים כה/יג-טו). לא זו בלבד שההונאה במשקל עצמו אסורה, אלא אף עשיית כלי מדידה, כגון, משקל או מד אורך שאינו מדוייק, אסורה. ולא עשייתו בלבד נאסרה, אלא אף השהייתו בבית אינה מותרת. ולא נאסרה השהייה על מנת לרמות בלבד, אלא גם השהייה של כלי מדידה שהתקלקל והיה מדוייק להפליא עד עתה אסורה. כל זאת, מחשש שמא ישקלו בכלי פגום זה. אולם, במקום אשר בו השלטונות מקפידים לצרוב סימן על כל משקל, כעין תו תקן המורה שמשקל זה הגון הוא, אין איסור להשהות משקל פגום, שהרי הכל רואים שאין עליו סימן, ולא יכשלו בו. כך גם נפסק להלכה (שולחן ערוך חו"מ ס' רל"א סעי' ג).

שימוש בכלי מדידה ביתי שאינו מדוייק, מותר? הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, נשאל אם יש איסור להחזיק בבית משקל לתינוקות, שאינו מדוייק בתכלית הדיוק. בתשובתו הוא מציין כי איסור השהיית כלים אלו - שלא במטרה לרמות אחרים - הוא מדרבנן בלבד (רשב"ם בסוגיותנו ומנחת חינוך מצווה תר"ב בדעת הרמב"ם). לפיכך, לגבי משקל לתינוקות יש לסמוך על הסברה, שכיון שאין כלים אלו עשויים למקח ולממכר, והכל יודעים שהם אינם מדוייקים, אין שום מקום לטעות בהם, והרי זה דומה "לאתרי חתימי" המוזכר בגמרא, היינו: במקום אשר בו המלכות מחתימה את כלי המדידה המדוייקים, אין איסור השהיית כלים שאינם חתומים, שכן ידוע לכל שאין הם מדוייקים ולא ימדדו בהם. אולם, הוא מעיר, שיש להוציא מכלל זה את מד האורך, המטר המצוי

בכל בית שעשויים לסמוך עליו, אלא אם כן נאמר שידוע לכל, כי המד הפשוט אינו מיועד כי אם לשימוש ביתי ואין הוא מדוייק. "והדבר צריך עיון", מסיים הגרש"ז זצ"ל.

ההבדל בין מד אורך לחמץ בערב פסח: בתשובתו הוא גם מתייחס לאפשרות שהועלתה בפניו, לפיה כל בעל כלי מדידה פגום יפקירו ושוב לא יעבור על איסור כאשר ישאירו בביתו, כשם שמדאורייתא די בהפקרת חמץ לפני הפסח. אולם בעל המנחת שלמה דחה פתרון זה מכל וכל, שכן, קיים חילוק מהותי בין שני איסורים אלו. איסור חמץ מן התורה הוא על חמץ השייך לאדם בלבד. לפיכך, מועילה הפקרתו אף שהוא נותר ברשות בעליו לשעבר. לעומת זאת, האיסור להחזיק כלי מדידה פגום נובע מן החשש שימדדו בו ויבואו לידי טעות. מעתה, הפקרת הכלי אינה מצמיחה כל תועלת אם זה נותר על כנו בבית אדונו ולא הוסר החשש שיטעו בו (מנחת שלמה ח"ג סי' ק"ו).

כשהחפץ חיים סימן את קווי המאזניים: מושג מה אודות חומרתו של איסור זה, נוכל לקבל מסיפורו של הצדיק רבי שלמה בלוך זצ"ל מירושלים, תלמידו של החפץ חיים: שח לי ר' יוסף, הנפח מראדין, שהיה מייצר משקלות עבור החנוונים בעיירה: החפץ חיים הרשני לייצר משקלות אבל לא לקבוע בהם סימנים. מלאכה זו השאיר לעצמו. במשך שנים רבות היה החפץ חיים מסמן את קווי המאזניים לחנווני העיירה, ולא זו בלבד אלא שעל כל קו וקו, העיד הנפת, היה מתייגע במשך כמה שעות! הלוא יודע אתה - סיים הנפח ואמר - כי עני מרוד אנוכי. דע שעבודה כה קשה לא אעשה אפילו עבור 25 רובל לשעה [סכום עצום]... (ספר הצדיק רבי שלמה עמי ל"ה).

לעילוי נשמת

הר"ר **מיכאל ארדן** ז"ל ב"ר משה אלתר ז"ל
נלב"ע כ"ד בניסן תשל"ב תנצב"ה
הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

